

כי תצא מעצמה — אמתו גרמנו לו שקלנו, והנחנו הקצה לשלם כאלו הוא הענייה. פתח הכתוב בנזקי — שהזיק ממנו, דכתיב "כי תלך" משמע מעצמה, שהזיק נתון שלו וזכילה דלקח נתון של מזיקו. וסיים בנזקי גופו — שקילו "מעניו", בתיים. מושג חצי — חוקן מן שמוע למנוק, לחיוב גופיה עניו.

תצא מעצמה, "שלם ישלם המבקר את הפערה" — "אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם את הפערה שהבקרתי, אני הצייתי אש בציון, שנאמר: "ויצאת אש בציון ותאכל יסודתה" (איכה ד' יא), ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר: "ואני עתיד לה נאום ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה" (זכריה ב' ט). שמעתתא (דבר הלכות) שיש ללמוד מספוק זה — פתח הכתוב כאן בלשון השייכת לנזקי ממנו "כי תצא אש", כדרך שבהמתו של אדם ההולכת ומזיקה, וסיים בנזקי גופו ("המבקר את הבערה"), משמע שהזיק מיהס אליו כמי שעשה כגופו, לומר לך: ששמעתתא אדם על אשור הרי הוא ממשו חציו, כלומר המילת את האש הרי הוא כיוורה חציו, שהוא ככוורו, ולא כנוק של ממנו.

ועוד דבר אגדה הקשור קצת בעניינים אלה, נאמר: "ויתאוו דוד ויאמר מי ישקני מים מכור בית להם אש בשטר, ויבקעו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים מכור בית להם אשור בשטר" (שמואל ב' כג, טו) ונראה להכמים שלא יתכן לפרש כפשוטו שרצה דוד לשם תאוותו רמו הם לתורה, שמתחבט היה בשאלה בהלכה ולא יכול היה למצוא את פתרונו, ושאלו: מאי קא מיבעיא ליה [מה היתה אותה השאלה שנשאלה לו?] דבר חייבו של אדם על נזקים של דבר טמון באש קמיבעיא ליה (ונשאלה לו), ולא ידע דוד המלך אי [אם] לפסוק כאותה שיטה של ר' יהודה שחייב על כך, אי כרבנן [אם כחכמים], ופשטו ליה מאי דפשטו ליה [ופתרו לו מה שפתרו לו] שחייבו תשובה לכך מן החכמים שבבית להם. רב הונא אמר: כך היה מפשה, גדישים של שטרות של ישראל הוה [היו שם] דהוה מטמירי [שהיו מתחבטים] פלשתים בהו [בהם]. והדרן להניצל מהם היתה שריפת הגדישים הללו עליהם, וקא מיבעיא

לח [ונשאלה לו לדרן] שאלה זו: מהו להציל עצמו בממון חבירו, ולמעשה — האם מותר לו לשרוף את הגדישים הללו כדי להציל עצמו ממסנה. שלחו ליה [מן החכמים בתשובה על כך: אמנם ככלל אסור לאדם להציל עצמו בממון חבירו, אבל אתה מלך אתה, וכלל הוא שמלך פורץ גדרות של אישים על מנת לעשות לו דרך לצרכי מלכותו ואין מוחין בידו ומשום כוח המלכות מותר לך. ואילו רבנן [חכמים]. ואיתמא [ויש אומרים] שיהיה זה ובה בר מרי, אמרו: משעה שהיה כך היה, גדישים של ישראל הוה [היו] וגדישים של ערשים של פלשתים היו שם, שומן הקציר היה אז, כנאמר שם "ויבאו אל קציר אל דודי [שם]. וקא מיבעיא להו [ונשאלה להם] שאלה זו: מהו, האם מותר ליטול גדישין של שטרות של ישראל ליתן לפני בהמתו, על מנת לשלם להם את כך מוחן הגדישין של ערשים השייכים לפלשתים? שלחו ליה [מן חכמים כעין דברי הכתוב] "חבול ישיב רשע גזילה ישלם" (יחזקאל לג, טו), לומר: אף על פי שגזילה שגול משלם — רשע הוא, ומכאן שאסור לאדם לגזול אף אם כוונתו לשלם לאהר מכן, אבל אתה מלך אתה, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו. ושואלים: בשלמא למאן דאמר [ונניח לשיטת מ' שאומר] שחיתה השאלה האם רשאי לאחלופי [החזקין] גדיש בגדישו, היינו דכתיב חד קרא [והוה שכתוב בפסוק אחר]: "ותהי שם חלקת השדה מלאה ערשים" (דברי הימים א' יא, ג), וכדרך ש מיישבים את ההבדל בין הפסוקים, ששתי שדות היו, חד שהערשים של ישראל היתה, השדה האחרת של הערשים של פלשתים היתה, אלא למאן דאמר למקלי, מאי איבעיא להו להני טרי קראי [אלא למה שאומר שהשאלה היתה אם לשרוף אותם, לשם מה צדדיהם את שני הפסוקים הסותרים הללו?] ומשיבים: אמר לך [ויכול היה לומר לו] בעל שיטה זו: דהוה גמי [שהיו שם] גדישים של ערשים של ישראל דהוה מיטמרו בהו [שהיו נחבטים בהם] פלשתים כלומר שני הדברים נכונים, שגם שטרות וגם ערשים היו שם. ושואלים עור: בשלמא למאן דאמר למקלי [ונניח לשיטתו של מ' שאומר שחיתה השאלה אם לשרוף] היינו דכתיב [והוה שאומר]: "ויחיצב בתוך החלקה ויצילה" (שמואל ב' כג, יב), שהחשובה היתה כי מביקר הדין אסור לשרוף אותה על מנת להציל עצמו. אלא למאן דאמר לאחלופי [אלא לדעת מ' שאומר שחיתה השאלה אם לחזקין]. מאי [מה] פירוש "ויצילה"? הרי לא היה כאן נזק צפוי לשרוף? ומשיבים: שלא שבק להו לאחלופי [הניחו להם לחזקין אותה]. ועוד שואלים: בשלמא הינו דכתיב טרי קראי [ונניח לפי שתי שיטות הסבר אלה והו הטעם שכתובים שני פסוקים] או משום שמדובר בחלפה של שטרות וערשים, או משום שאכן נשאלו שתי שאלות שונות.

מסורת הש"ס
ה. ירושלמי ברכות פ"ד ה"ג. שם תענית פ"ב ה"ב. ילקיט פ"ד תפסו.
ו. ב"ק כ"ב.
ז. ראה ר"ר פ"ה א' תאכל מדרש שמואל פ"ב. ילקיט פ"ד תפסו.
ח. ראה ב"ק ט"א, ט"ו. שם פ"ד ע"י.
י. פסחים ק"א. יבמות ע"ב. ב"ב ק"ב. סנהדרין כ"ב. ר"ר שם. מדרש שמואל שם.
יא. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ה.

גרסות
תצא מעצמה בכת"י: כי תצא מעצמה. אמר הקב"ה — שהבערתי אני הצייתי שם בכת"י: אלא הקב"ה אמר אני הצייתי ולכבוד אהיה בתוכה בכת"י ועוד: ולכבוד אהיה בתוכה שלם ישלם המבקר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי.

דברים שדעושים ידושראל
יש בכת"י: גדישים ידושראל. מלך אתה ומלך מרוץ בכת"י ועוד: מלך ומוציא. ומתיב חד קרא שם בכת"י: ומתיב קרא אחריתי. בשלמא למאן דאמר הני תרתין יש

תוספות

מהו להציל עצמו בממון חבירו — איבעיא ליה אי חייב לשלם כשהזיק עצמו ממנו פקוח נפש. דלא שביק להו לאחלופי — בתירווחו כתוב "ויצילה", של שטרות — שלא נטלה על מנת לשלם ערשים, ושעל ערשים — שלא לקחוח ממי שוכה בה.

דשעורין דישראל הוה, וגדישין ודעדישין דישראל ליתן לפני בהמתו, על מנת לשלם גדישין של ערשים דפלשתים? שלחו ליה: "חבל ישיב רשע גזילה ישלם", אף על פי שגזילה משלם — רשע הוא, אכל אתה מלך אתה, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו. ושואלים: "ותהי שם חלקת השדה מלאה ערשים", וכתיב חד קרא: "ותהי שם חלקת השדה מלאה ערשים", מאי איבעיא להו להני טרי קראי? — אמר לך: דהוה גמי גדישים דעדישים דישראל דהוה מיטמרו בהו פלשתים. בשלמא למאן דאמר למקלי, היינו דכתיב: "ויחיצב בתוך החלקה ויצילה", אלא למאן דאמר לאחלופי, מאי "ויצילה"? — דלא שבק להו לאחלופי. בשלמא הני פתרי, היינו דכתיב טרי קראי,

תצא מעצמה — אמתו גרמנו לו שקלנו, והנחנו הקצה לשלם כאלו הוא הענייה. פתח הכתוב בנזקי — שהזיק ממנו, דכתיב "כי תלך" משמע מעצמה, שהזיק נתון שלו וזכילה דלקח נתון של מזיקו. וסיים בנזקי גופו — שקילו "מעניו", בתיים. מושג חצי — חוקן מן שמוע למנוק, לחיוב גופיה עניו.

תצא מעצמה — אמתו גרמנו לו שקלנו, והנחנו הקצה לשלם כאלו הוא הענייה. פתח הכתוב בנזקי — שהזיק ממנו, דכתיב "כי תלך" משמע מעצמה, שהזיק נתון שלו וזכילה דלקח נתון של מזיקו. וסיים בנזקי גופו — שקילו "מעניו", בתיים. מושג חצי — חוקן מן שמוע למנוק, לחיוב גופיה עניו.

תצא מעצמה — אמתו גרמנו לו שקלנו, והנחנו הקצה לשלם כאלו הוא הענייה. פתח הכתוב בנזקי — שהזיק ממנו, דכתיב "כי תלך" משמע מעצמה, שהזיק נתון שלו וזכילה דלקח נתון של מזיקו. וסיים בנזקי גופו — שקילו "מעניו", בתיים. מושג חצי — חוקן מן שמוע למנוק, לחיוב גופיה עניו.

תצא מעצמה — אמתו גרמנו לו שקלנו, והנחנו הקצה לשלם כאלו הוא הענייה. פתח הכתוב בנזקי — שהזיק ממנו, דכתיב "כי תלך" משמע מעצמה, שהזיק נתון שלו וזכילה דלקח נתון של מזיקו. וסיים בנזקי גופו — שקילו "מעניו", בתיים. מושג חצי — חוקן מן שמוע למנוק, לחיוב גופיה עניו.

עיונים

תצא מעצמה מסביר רש"י שאף לענין חורבן הבית הדבר כן, שאמנם את היאש בעיון לא בעיני מוחיה הקב"ה מרצנו, אלא תנאי ישראל הם שרצנו לחורבן. אבל בין שהבעירה בפועל היתה במוטו של מנשה לבן בכיול בקבל הקב"ה אחריות לזימה על כך הוה עתיד לבנותה. ואנו עתיד לבנותה באש — כתב ההדרש"א שהוספתה זו היא לומר שלא כמעשה בשר דם נמשך ה, שהקב"ה באותו דבר עצמו בש נוביא את הופעתה — ממנו עצמו נוביא גם את האנולה. מאן קא מובעיא ליה — כתבו הראשונים שלא היה ראה לחכמי התלמוד להבין את הדברים המשוערים שנתן הסתם היה לו באותו מקום מים מפיפוקים (רש"י). ואם צנא היה — נשני מה התאווה חזקת למים מיוחדים אלה. היה ארם שותה לצמא כל מים שהוא מוצא (ראב"ד). והראיה כד שבעת מלחמתו אין הוא מסתבר שיבוא ארם לבקש דרוקא מים מיוחדים. ולכן פירשו שאין מים אלא תורה: ודבר תורה נתעלמו ממנו ורצה למצוא פתרון לשאלה. והוא שאמרו שם: "אשר בשרי" שרצנו לשער העיר, שהוא הנמוק שבו נמצא מושב הדיינים והשופטים. עטון באש וכו' — כלומר, זו היתה אשלה שהיתה לפני דוד למעשה, שכן ארע שגרים אחד נזק לחבירו היה זה עטון, ולא ידע מהו התשובה על כך, ונסתפק לו אהו ענין שבו נחלקו לאחר דורות ר' יהודה ור' חנניאל. ומה שהשיב ר' חנניאל על שאלתו של ר' יהודה ראה ברובו כלל במקרא. וכל מקום אפשר לומר שלמד זאת מסמירת הכתובים, שבנוקם אחד כתוב "חלקת ערשים" ונוקם אחר "חלקת שטרות", ולמדו משם שהיו ערשים מוחבאות בתוך השטרות (או להיפך) והיתה הצלמה האם חייב לשלם על החלק הנראה או גם על השטח (וראה להלן בגמרא).

להציל עצמו בממון חבירו מודבר רש"י (ר"ה ויצילה) נמשע שהשאלה היא האם מותר לעשות זאת למחילה. אבל בתוס חבורה שהשאלה היתה: האם יש מניעול עצמו בממון חבירו חייב לשלם לתוך שטר, או משום שחייב על ידי כך, או משום שחייב לשלם הצלת נפשו — הרידו פטור. וכתב הרש"א שנתן דברי הית' עלה בפשטות שעצם ההלכה בממון חבירו מותרת.

ולא היתה השאלה אלא לגבי חובת התשלום. ונחלקו בכך הפוסקים (ראה בס"ז). אבל היו בעיני מוחיה הקב"ה מרצנו, אלא תנאי ישראל הם שרצנו לחורבן. אבל בין שהבעירה בפועל היתה במוטו של מנשה לבן בכיול בקבל הקב"ה אחריות לזימה על כך הוה עתיד לבנותה. ואנו עתיד לבנותה באש — כתב ההדרש"א שהוספתה זו היא לומר שלא כמעשה בשר דם נמשך ה, שהקב"ה באותו דבר עצמו בש נוביא את הופעתה — ממנו עצמו נוביא גם את האנולה. מאן קא מובעיא ליה — כתבו הראשונים שלא היה ראה לחכמי התלמוד להבין את הדברים המשוערים שנתן הסתם היה לו באותו מקום מים מפיפוקים (רש"י). ואם צנא היה — נשני מה התאווה חזקת למים מיוחדים אלה. היה ארם שותה לצמא כל מים שהוא מוצא (ראב"ד). והראיה כד שבעת מלחמתו אין הוא מסתבר שיבוא ארם לבקש דרוקא מים מיוחדים. ולכן פירשו שאין מים אלא תורה: ודבר תורה נתעלמו ממנו ורצה למצוא פתרון לשאלה. והוא שאמרו שם: "אשר בשרי" שרצנו לשער העיר, שהוא הנמוק שבו נמצא מושב הדיינים והשופטים. עטון באש וכו' — כלומר, זו היתה אשלה שהיתה לפני דוד למעשה, שכן ארע שגרים אחד נזק לחבירו היה זה עטון, ולא ידע מהו התשובה על כך, ונסתפק לו אהו ענין שבו נחלקו לאחר דורות ר' יהודה ור' חנניאל. ומה שהשיב ר' חנניאל על שאלתו של ר' יהודה ראה ברובו כלל במקרא. וכל מקום אפשר לומר שלמד זאת מסמירת הכתובים, שבנוקם אחד כתוב "חלקת ערשים" ונוקם אחר "חלקת שטרות", ולמדו משם שהיו ערשים מוחבאות בתוך השטרות (או להיפך) והיתה הצלמה האם חייב לשלם על החלק הנראה או גם על השטח (וראה להלן בגמרא).

להציל עצמו בממון חבירו מודבר רש"י (ר"ה ויצילה) נמשע שהשאלה היא האם מותר לעשות זאת למחילה. אבל בתוס חבורה שהשאלה היתה: האם יש מניעול עצמו בממון חבירו חייב לשלם לתוך שטר, או משום שחייב על ידי כך, או משום שחייב לשלם הצלת נפשו — הרידו פטור. וכתב הרש"א שנתן דברי הית' עלה בפשטות שעצם ההלכה בממון חבירו מותרת.

להציל עצמו בממון חבירו מודבר רש"י (ר"ה ויצילה) נמשע שהשאלה היא האם מותר לעשות זאת למחילה. אבל בתוס חבורה שהשאלה היתה: האם יש מניעול עצמו בממון חבירו חייב לשלם לתוך שטר, או משום שחייב על ידי כך, או משום שחייב לשלם הצלת נפשו — הרידו פטור. וכתב הרש"א שנתן דברי הית' עלה בפשטות שעצם ההלכה בממון חבירו מותרת.

אזרה ההלכה

להציל עצמו בממון חבירו הניעול עצמו בממון חבירו — חייב לשלם. ויש נוקרים מיוחדים בהם פטור כגון שפאנוסה. והראב"ד חלק בין הצלת ממנו והצלת עצמו, שאין לך דבר שעמד כגון פקוח נפש. ורמב"ם ספר נזיקין הלכות חובל ומזיק פ"ה ה"ב. שרע חריג שפתו ב'—ד).

מלך מרוץ לעשות לו דרך הנזק. בזמן מלחמה. רשאי לפרוץ גדר ולעשות לו דרך, וכך המלך אין לשלם לשרו. אלא עושה בפני הצורך לו, ואינו צריך להשתדל הדרך בכלל שדות או רכבים של אדם. (רמב"ם ספר נזיקין הלכות מלכות פ"ה ה"ג. וראה שם פ"ד ה"ד. שרע שם שס"ט ב).

הכי גרסינן: קרילי למה לי. ולא גרסינן "חרי". מכדי גמרא שלחו ליה — לא נעך אלא ללמוד הלכה כמו ששלחו לו. ומאי ולא זכב? דעבד לשם שמים — כיון דאילאי אסורא גבי איניש דעמלח.

משנה דרך הרבים — שש עשרה אמות מעגלות דגלגל מדגה, לפינן נמשכת שנת (מ"ה).

גמרא תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה שש אמות או חמש אמות או ארבע אמות פטור — דקמינא ליה: עד ועד כגלגל. ותנא ברא קחשיב מלמטה למעלה שתי אמות או שלש אמות חייב — ולרבע אמות פטור, דסבירא ליה: עד ולא עד כגלגל. ויכולן שנין בלרבע אמות דפטור, למנא דידן — עד ועד כגלגל, למנא כגלגל — עד ולא עד כגלגל.

תוספות

הכי גרסינן: אלא למאן דאמר טמון באש תרתי קראי למה לי — אבל הא לא בעי דלמה לי כלל קראי, דחד קרא אצטריך לכל המחיות משום בעיא דטמון. והא דכתבינן "ויציליחי" — לרבי יהודה הצילה שלא הניח לשרוף כדי שלא יתחייב בטמון, ולרובן — שהציל את המויק שלא לתחייב לשלם. אבל תרי קראי למה לי? דלמאן דאמר לאחופי, אף על פי שאם לא היו עשדים היו צריכים לישאל אם מותר לטול שעורים על מנת לשלם דמים, מכל מקום הזכיר עשדים לפי שהיו מומינים שם, והיו רוצים לפרעם תחתיו. ולמאן דאמר להציל עצמו בממון חבירו, מיבעיא ליה בשעורין — דלא חשיבי כל כך, ובעשדים — דחשיבי טובא. אלא למאן דאמר טמון, תרווייהו למה לי? ובקונטרס גרס: קראי למה לי. **מאי** ולא אבה דוד לשתותם — הוה מינא למימר אחד מהך דמיבעיא ליה עם טמון, אלא משמע ליה דאכל מילתא דאיבעיא ליה קאי. ומכאן קשה לפי פירוש הקונטרס דמעשה בא לפניו שפרטו אנשיו גדיש והיו בה כלים טמונים. דלפירושו הוה ליה למימר שלא אבה דוד לשתות — היינו שלא רצה להפטר מחמת שהוא מלך.

עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות — בנמיא מפרש: ארבע אמות משפת קוצים ולמעלה. ונראה לרבינו יצחק דאיידי שאין הגדר גבוה מן השלחבת, שאם היה גבוה יותר — מאי קמפלגי בין קולחתי לכנפתי: מה לי זה ומה לי זה, כיון שתגדר גבוה מן השלחבת, מה יכולה להזיק? אלא ודאי בשאין גבוה מן השלחבת איירי. ומיהו, כשאין מעצי הדליקה גבוהין מן הגדר איירי. שאם היו גבוהין מן הגדר — מה מועיל שתגדר גבוה מן הקוצים? הרי הוא כאילו היתה המזדורה על הגדר: אלא כשעצי הדליקה שוים לגדר איירי, או נמוכים מן הגדר. ועוד נראה: דגבוה ארבע אמות דקתני — אעצי הדליקה קאי, שתגדר גבוה מעצי הדליקה ארבע אמות. ורב פפא בא להוסיף בנמיא שמשפת קוצים ולמעלה נמי עבינן ארבע אמות. אבל פשיטא דמתניתין אעצי הדליקה קאי. ולשוון עבר לא שייך אם לא היה הגדר גבוה מעצי הדליקה, אף על פי שהשלחבת עולה למעלה מן הגדר.

והתניא עברה גדר כו' — אומר רבינו יצחק: דאי גרסינן בברייתא "עד", ובמתניתין לא גרסינן "עד" — לא ניחא, דלא שייך למפרך כלל, דפשיטא דברייתא מלמטה למעלה קא חשיב, דבעינן אחר לא מיפרש, אלא עד ולא עד בכלל, דבכל מקום ארבע אמות כלמעלה מארבע אמות. ובמתניתין לא קתני "עד", דבארבע אמות פטור. ואפילו קתני "עד" נמי בברייתא — אין שייך להקשות, דפשיטא דמתניתין לא מיפרשא אלא מלמעלה למטה, וברייתא לא מיפרשא אלא מלמטה למעלה. אבל אי מתניתין קתני "עד", ובברייתא לא קתני "עד" — אז שייך למפרך שפיר. אי נמי בשניהם אין "עד" — שייך למפרך שפיר, דמתניתין קתני: בארבע אמות פטור, וברייתא קתני: חייב. ואם תאמר: אי בשניהם אין "עד", אמאי אצטריך לשנוי מתניתין מלמעלה למטה, וברייתא מלמטה למעלה? למה? מתניתין ארבע אמות דוקא

אלא למאן דאמר (לדעת מי שאומר) כי טמון באש קמביעא ליה (נסתפק לו) לדוד, מאי איבעי ליה קראי (מה הוצרכו לו המקראות) הללו העוסקים בחלוקת השהה? והרי אין באותו ענין שום דבר המרמז על טמון באש! ומשיבים: אמר לך יובל היה הכס זה לומר לך: טמון והוא מהנך קמביעיא ליה (ואחת מהשאלות האלה שהוזכרו מקודם נשאלה לו) והרי לפי כל אחת מהשאלות האחרות יש צורך באותם כתובים. ומעירים: בשלמא למאן דאמר הני תרתי (נניח לשיטת מי שאומר שתי אלה) שהשאלה היתה אם להחליף או לשרוף — היינו דכתבינן (והוה שואמר: "ולא אבה (דוד) לשתותם" (שמואל ב כג, טז), וכך יש להבין: אמר דוד, כיון דאיכא איטורא (שיש איטור) דכבר לא ניהא (וחן) לי הדבר לעשות זאת אף שכמלך רשאי אני לעשותו. אלא למאן דאמר (לדעת מי שאומר) טמון באש קא מביעיא ליה (נסתפק לו). מכדי גמרא (הרי הלכה) הוא שלחו ליה (לך). מאי (מה) פירוש לא אבה דוד לשתותם? ומשיבים: אמנם קיבל דוד את ההלכה אלא שלא אמרניהו משמיהו (אמר אותם משמם) של אלה שהלכו ומסרוה, שאמר: כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי הנביא: כל המוסר עצמו למות על דברי תורה, אף דבר גדול עשה — אין אומרים דבר הלכה משמו, שלא יבואו אחרים אף הם להסתכן בכך. ועוד מכריזים: ואמר שם "ויסך אותם לה", בשלמא למאן דאמר הני תרתי (נניח לשיטת מי שאומר כי שתי הבעיות הללו) אם רשאי להחליף או לשרוף הן שנשאלו, יש להסביר שנאמר כך משום דעבד (שנעשה) לשם שמים ולא השתמש בחייהו שעמד לרשותו. אלא למאן דאמר (לדעת מי שאומר) שהשאלה היתה ביחס לטמון באש, מאי (מה משמע)

"ויסך אותם לה"? ומסבירים: דאמרניהו משמא דגמרא (שאמר את הדברים הללו בשם המסורת) בלא ליהסס לאדם מסוים.

א משנה עברה האש שהבעיר גדר שהוא גבוה ארבע אמות, והזיקה בשדה חבירו, או עברה דרך הרבים והזיקה

בשדה חבירו, או עברה גדר והזיקה בכפרו השני — פטור, שהמבעיר אינו חייב על נזקים בלתי רגילים שכאלה.

ב גמרא על דין המשנה בגדר שואלים: והתניא (והרי שוניה ברייתא): עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות —

חייב, היפך הדברים במשנה! אמר רב פפא: אין כאן מחלוקת בחלכה, אלא הבדל של דרך התבטאות שונה. תנא דידן קא חשיב (התנא שלנו במשנתנו מונה) את המדות מלמעלה למטה, כיצד? אם עברה האש גדר של שש אמות — פטור, של חמש אמות — פטור, עד ארבע אמות — פטור. ואילו תנא ברא (התנא היצוני של הברייתא) מלמטה למעלה קא חשיב (הוא מונה) וכך מנה: שתי אמות — חייב, שלש אמות — חייב, עד ארבע אמות — חייב, ובארבע אמות עצמן — פטור, וכדברי המשנה. ואין כל הבדל להלכה בין המשנה והברייתא. אמר רבא: ארבע אמות גובה גדר שאמר שפטור —

מסורת הש"ס

- א. ראה ירושלמי סנהדרין פי"ב ח"ה. ר"ח פי"א א.
- ב. (פנין זה) יבמות ע"א. וראה עירובין מ"א, מכות כ"ב.
- ג. (הביטול) פסחים קט"א. יומא י"ב, ג"א. יבמות ע"א. מ"א. קדושין נ"א.
- ד. מכילתא דרשב"י שמות כ"ב ה (ע"י).
- ה. (כעין זה) בי"מ נ"ב.
- ו. (הביטול) מויק י"ב, ר"ה ל"ב. קדושין כ"ב, ט"א. ב"ק צ"ב, קי"ב. בי"מ שם. בי"ב ק"א.

גדרות

- מאי איבעי ליה קראי יש בבתי: מאי איבעי ליה להני תרי קראי ויש שגריס: קראי למה לי וראה ש"י ותוס'.
- לא ניהא לי יש בבתי: לא בעינא.
- מכדי גמרא יש בבתי: גמרא.
- המוסר עצמו למות יש בבתי: המוסר עצמו למיתה.
- משום דעבד יש בבתי: ועוד דעבד.

קייובים

דעבר לשם שמים כלומר, אף שמצד הדין היה יכול להשתמש בחייהו זה של מלכות, עשה לשם שמים. לפנים משורת הדין. כי נאחר שיש דבר זה איסור להזיזו לא רצה להשתמש בסמכותו המלכותית (רש"י).

כל המוסר עצמו וכו' שנאמר "והי בהם" ולא שימות בהם. וכתב המהרש"א שאמרו חכמים שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. אבל אותם אנשים המסכנים עצמם וטומכים על הנס שלא יארע להם אסון — אינם ראוים שתבוא הגאולה על ידם.

תנא דידן וכו' כלומר, התנא שלנו מדבר על הגבול התחתון של הפטור, שער ארבע אמות (ובכלל זה ארבע אמות) פטור, ומכאן ולמטה חייב. ואילו התנא שבברייתא מדבר על הגבול העליון של החיוב, שער ארבע אמות (ואין ארבע אמות בכלל זה) חייב. וביותר מכאן פטור. ולפי זה אף שלא נאמר בשני המקורות "עד ארבע אמות" (וראה בתוס' ד"ה והתנא) בדבריו של פירוש את המשנה והברייתא כאילו נאמר בתן "עד", שהרי בודאי אין מותר על מקרה של ארבע אמות בכלל. ולכן יש הבדל בניהם לפני משמעות הביטוי, האם "עד ועד בכלל", או "עד ולא עד בכלל". כך מפרש רש"י ויבדומה

לו רב הראשונים. ובדרך זו מפרש רבינו יונה, אלא שהוא סבור להיפך, כי בגדר של ארבע אמות בדיוק חייב לדברי הכל, ולשיטתו כוננת המשנה היא לגדר גבוהה ארבע אמות, ולא ארבע אמות בכלל. אלא רק הגבוה מזה — פטור. וכוננת הברייתא היא, שער ארבע אמות (וארבע אמות בכלל) חייב. אבל הרא"ה מפרש כי אין כאן כלל מחלוקת בענין "עד ועד בכלל", שאף אחד מן התנאים אינו מדבר על ארבע אמות עצומצומות, שאין ביד האדם לשער דבר זה בדיוק, אלא התנא של המשנה מתייחס לתחום הפטור, שהוא נשק לארבע אמות. והתנא של הברייתא — לתחום החיוב, שאף הוא נשק לגובה ארבע אמות, מן הכיוון ההפוך.

אורה ההלכה

עברה גדר. דהיליק ברשותו ועברה האש נדר, אמרים לפי גודל האש ונובה הגדר המצויה שם, וכמות העצים והקוצים ששכיבו. שאם היתה האש ראויה לעבור את הגדר — הדר הבבעיר, ואם לאו — הרי זה כאנס, כי מדוע כוננת המשנה (רמב"ם) ספר נזיקין הלכות נזקי ממון פ"ד ה"ג. שיעי חז"מ ת"ח, ע"ן.

ואפילו בשדה קוצים — אפילו היפה שדה שקופלת לסס האור מעל לגדר מנאלה קוצים, שנות הלש לעבר זה וללג — פטור. לא שנו — דפטור. אלא בקולחת — אש שקולת, ממגר ועולה למעלה, אבל נכפפת — שסרות מטה ארסות וכוּפס לנדרין, ומפסקי השלשם ודולגת, לשון מורי. לישנא אחרינא: נכפפת — אש נמוכה, הולכת ומגרכת בעצמים ובקמטים שעל גבי קרקע, הלכן, אפילו עברה דרך רשות הרבים רחב מאל — חייב במה דברים אמורים — דאש עברה דרך רשות הרבים פטור. שולית — לקמייה מפסק, רבי אליעזר — נמנממין, אריאת דרלאי — יאור קטן, שדולין ממנו ומסקין שדות, מאן דאמר נהר ממש אף על גב דלית ביה מיא — דהואיל וכתב סו כתיב הרבים, מפסקין לפאה — להניח פלס מלל אחר וחדה, הגחל — שדה מנאלן ושדה מנאלן ונאל עניוק נאלמט — חייב להניח פלס מלל אחר וחדה. דרך היחיד — ארבע אמות, שוללין — מתקלפין, כמו "מן השלל של ציט" (פ"ג ט"ז), דכל אחר: לשון "שלל ומקולח" (במדבר ל"א), דכל המקובץ, שמחלקת שלל לאגפיה — שמסקין אותן ממנה, וסן עשין פירות.

תוספות

בלא "עד", וברייתא מיפרשא ב"עד" ויש לומר: זכיון דלא קתני "עד" לא כאן ולא כאן — סברא הוא דכי הכי דהך מיפרשא ב"עיד", הך נמי מיפרשא ב"עיד".

לא שנו אלא בקולחת — אגד קאי וגרס: אבל נכפפת אפילו עד מנה אמה, ולא גרס "מאה מיל", דמיל לא שייך בגובה, ולפי הספרים דגרסי "מאה מיל" — צריך לומר דקאי דאורך רשות הרבים, ואין נראה, דהא בסמוך מיינה משנה דדרך הרבים, ואמרין עלה: מאן תנא.

משמע דעד השתא לא איירי בה. אף על גב דברייתא דתניא כוותיה גרס "מיל", דברוח איירי ולא בגובה, כדקתני: ועצים מצויין לה, מכל מקום שפיר קאמר "תינא כוותיה", דברייתא מוקמה למתניתין בקולחת.

דרך הרבים מאן תנא רבי אלעזר היא — אמתניתין קאי, והוי סתם ואחר כל מחלוקת.

מאן דאמר נהר ממש אף על גב דלית ביה מיא — ואף על גב דברשות הרבים בעי שש עשרה אמות — הכא טגי בשמונה אמות, מתוך שהנהר עמוק, וגם יש בו קרירות מים שעוברים בו תמיד.

אלו מפסקין לפאה כי — במסכת טאה (פרק ב משנה א) גרס בסדר המשנה דרך היחיד ואחר כך דרך הרבים, ומפרש בירושלמי: דמשום סיפא איצטרך דאיתני, דקתני: הכל מפסקין לרועים ואינו מפסק לאלין. דקא משמע לו דאפילו דרך הרבים אינו מפסק לאילנות, ועוד [קא] חשיב שם

שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים, והשתא נאחר שהוא קבוע. ודרך היחיד אצטרך, דסלקא דעתך כיון שאין קבוע לא מפסקי אף על פי שהוא רחב. ושביל הרבים אצטרך, דסלקא דעתך אמינא דבשביל היחיד הוא דבעין קבוע בימות החמה ובימות הגשמים, אבל שביל הרבים אף על פי שאין קבוע בימות הגשמים מפסקי — קא משמע לו. **שמחלקת** שלל לאגפיה — כשגדלה האמה מתמלאה מים בורות שיחין ומערות שסביבותיה, שמסקין בהם השדות.

ק"ו"ג

אפילו בשדה קוצים רשי מסביר — משום שהקוצים מנחמים להתלקח, ואילו ארביד מסביר — מפני שדרך הקוצים להעלות ניצוצות שעפים וגורמים להתפשטות הוליקה, וראה בראב"ד שהביא סברה אחרת (התלויה בגרסה אחרת), שלא אמרו שיעור הכתוב כאן אלא לגבי קוצים שהם נמוכים, אבל אם דלקה בעצים וכיוצא בהם — צריך להגביה יותר.

ומשפת קרום ולמעלה — וכתבו בתוס' שאף רבא לא אמר אלא משפת (קצה העליון) של הקוצים עצמם, אבל לא אמר שהנהר צריכה להיות בגובה ארבע אמות יותר מן השלחנה.

קולחת — וענינו שהיא בערת בלחבה המיתמרת כלפי מעלה. ויש גורסים (וכן בירושלמי): קולחת. וענינו — שהיא נוקבת ושופת דברים (בר"ח).

נכפפת ופירושה מלה זו הליו גם במשמעות של הביטוי המנוגד קולחת (או קודחת), שן אמורים שהכוונה היא נכפפת על ידי הרוח המטה אתה לצדדים (פירוש אחר ברשי, וכן פירש הרשב"ד). ויש מסבירים נכפפת — זוחלת על הקרקע ונאחזת בדברים שונים.

הר"ח פירש נכפפת — קופצת ומדלגת ממוקם למוקם.

עברה וכו' שמונה אמות — ומפני שהוא רחב הריהו מפסקי דרך הרבים, ובתוס' אמרו שהנהר די לו ברחב שמונה אמות (ולא שש עשרה בדרך הרבים) משום שהוא עמוק, וקרקעיתו קרה מחמת המים שהיו עוברים בתוכו (תוס'). ויש מפרשים שאף ר' אליעזר סבור שצריך להפסק הוא שמונה אמות, ומה שאמר בדרך הרבים היתה לגבי אש המצויה באמצע דרך הרבים, שיש לה שמונה אמות מכל צד (ופירוש אחר בתוס').

שמו גשמים שוללין — רשי מסביר לו מלשון שלל במונח של קבוצה (כמו "שלל של ביצים") והן במונח דבר הנלקח ומתקבץ ומקומות רבים, כמו שלל במשמעות ביהוה, ויש

אפילו בשדה קוצים, אמר רב פפא: והכוונה היא: שגבוהה הגדר משפת קוצים ולמעלה ארבע אמות. אמר רב: לא שנו במשנתנו שפטור אם היתה דרך הרבים מפסיקה, אלא בקולחת כאש המיתמרת כלפי מעלה, אבל נכפפת כשהאש מתקדמת על פני הקרקע בכך שנאחזת מדבר לדבר — אפילו עד מאה אמה חייב לפי שהאש שורפת כל דבר שהיא מוצאת. ושמאל אמר: **מתניתין** [משנתנו] עוסקת באש נכפפת, אבל באש קולחת — אמה חייב; ושמאל אמר: מתניתין בנכפפת, אבל בקולחת — אפילו כל שהוא פטור. ומעירים: תניא כוותיה דרב [שנ"ה] ברייתא כשישנו של רב: **במה דברים אמורים** — בקולחת, אבל באש שהיתה נכפפת ועצים מצויין לה לכבוד — אפילו עד מאה מיל חייב. עברה האש נהר או שולית שהם רחבים שמונה אמות — פטור בכל אש, לפי שבה אין הברל, ג' שנינו במשנה: עברה דרך הרבים — פטור, ושואלים: מאן תנא [מי הוא התנא] הסבור כך? אמר רבא: ר' אליעזר היא, דתנן [שנינו במשנה] להלן, ר' אליעזר אומר: שש עשרה אמות כדרך רשות הרבים — (פטור), משמע שזוהו שיעורה של דרך הרבים, ושטה פנוי ברוחב זה אין אש עוברת כרגיל, ועוד שנינו במשנה: או עברה נהר — פטור. רב אמר: נהר זה כוותיה נהר ממש, ושמאל אמר: גם אריאת דרלאי (תעלת השקאה) — פטור. ומעירים: מאן דאמר [מי שאומר רב] נהר ממש כוותיה: אף על גב דליכא מיא (אף על פי שאין מים) בתוך הנהר, כיון שהוא שטה עמוק ורחב אין האש עוברת בו כרגיל, ומאן דאמר [ומי שאומר] אריאת דרלאי (תעלת השקאה) סבור: אף נהר, אי אית ביה מיא — אין [אם יש בו מים — בן פטור]. אבל לית ביה מיא [אין בו מים] —

לא פטור. תנן התם [שנינו שם במשנה אחרת]: ואלו מפסקין לפאה, כלומר שהציצות אלה גורמות ששדה לא ייחשב ליהודה אחת לענין פאה, אלא יש לתת פאה מכל הלק לעצמה, ואלו הם: הגחל, והשולית, ודרך היחיד, ודרך הרבים, ושאלו: מאי (מה) פירוש שולית? אמר רב יהודה אמר שמואל: מקום שמי גשמים שוללין (נאפסיס) שם, רבי אמר בשם ר' יוחנן: הכוונה היא לאמת (תעלת) המים שמחלקת שלל לאגפיה (צליחה) שהמים יוצאים ומתפשטים לבורות שבצידה, ומעירים: מאן דאמר [מי שאומר] מקום שמי גשמים שוללין שם שהוא הפסק, כל שכן אמת המים שהיא גדולה יותר וקבוצה נחשבת הפסק, ומאן דאמר [ומי שאומר ר' יוחנן] אמת המים, לדתו — אבל מקום שמי גשמים שוללין שם — לא מפסקי [מפסקים], דהנהו [שהם]

ולתעלות המצאות בצדיה.

אורה ההלכה

בקולחת — לא אמרו דברים אלה, שמשערים, אלא כשהיתה האש קודחת ואוכלת מה שברובה, אבל היתה הלהבה בגובה נכפפת למטה היו שם עצים — לא לדרך שיעור, וחייב בכל מקרה. (רמב"ם שם הי"ד. שו"ע שם סוף ה.)

עברה נהר או שולית — עברה האש נהר או שולית שיש בהם מים והם רחבים שמונה אמות — פטור. כברייתא וכתביו שמואל: דהמיא כתב ועל פי הירוש' שאם היה נהר רחב שמונה אמות — מפסקי אף שאין בו מים, וכן תעלה שיש בה מים מפסקי אף אם היא רחבה כלשהו. שסבור שרש ושמואל לא נחלקו בדבר. (רמב"ם שם הי"ב. שו"ע שם סוף ד.)

הנחל השולית — וזע שהוה במוק אחר, והיה נחל בתוך השרה אף שאין בו מים, או שהיתה אמת מים שיש בה מים, ורחבה כדי שאינו יכול לקצור כאחת מה שבשני צידיה — הרי זה כשני שדות ונתן פאה לכל אחד לעצמו. וכו' יוחנן. (רמב"ם ספר ורעים הלכות מנהג עניים פ"ג ה"ב.)

דרך היחיד ודרך הרבים — וזע שהוה במוק אחר, והיתה באמצע דרך היחיד הרהבה לפחות ארבע אמות, או דרך הרבים הרהבה שש עשרה אמות — הרי אלו מפסקים לענין פאה, וצריך להשיאר פאה לכל שדה לעצמו. (רמב"ם שם הי"ג.)

מסדרת הש"ס

- א. ירושלמי ב"ק פ"ו ה"ח (בשנייים).
- ב. שם ה"ו. תוספתא ב"ק פ"ו כ"ב. מכילתא שו"ת כ"ב, ה.
- ג. ירושלמי שם. תוספתא שם כ"ב. מכילתא שם. וראה מכילתא דרשב"י שם.
- ד. ב"ק ט"א, ב. מכילתא שם. וראה מכילתא דרשב"י שם.
- ה. ראה ירושלמי פאה פ"ב ה"א.
- ו. פאה פ"ב מ"א, ב"ב נ"ב, מנחות ט"א, ב. תוספתא שם. וראה ח. תו"כ ויקרא ט, ט"א.

גדרות

שאמרו **פטור אפילו בשדה יש בכתי' ועוד**: שאמרו בשדה.

קולחת ויש שגרסו: **במקולחת**.

עד מאה אמה יש בכתי' ובמקורות: **עד מאה מיל**.

עברה נהר ויש שגרסו: אבל אם עברה נהר גבוה עשרה טמחים או נהר.

כדרך רשות הרבים (פטור) יש בכתי' ועוד: **כדרך רשות הרבים**.

לכנא מנא בכתי': דלית ביה מיא.

שמי גשמים שוללין שם יש בכתי': **שמי הגשמים שוללים**.

לשון

קולחת משמעות המלה קשורה כנראה במשמעות השורש "קלח", שענינו הוא דבר כמו קלח, דבר המיתמר ועולה, ודרך כלל קולח משמע — דבר (בעיקר מים) הזורם ושוטף בכיוון מוגדר.

משמעות המלה קשורה כנראה במשמעות השורש "קלח", שענינו הוא דבר כמו קלח, דבר המיתמר ועולה, ודרך כלל קולח משמע — דבר (בעיקר מים) הזורם ושוטף בכיוון מוגדר.

מסדרת הש"ס

- א. מכילתא שמות כב, ה. וראה ירושלמי ביוק ב"ב פ"ו ה"ו. תוספתא ב"ב פ"ב כ"ב.
- ב. ב"ב כ"ב, ב"ב פ"ב ק"ח, ג.
- ג. ירושלמי פאה פ"ו ה"ז.
- ד. ב"ב כ"ב, ב"ב פ"ב ה"ה.
- ו. וראה תוספתא שם.

גרסות

באגני יש בנתיי: נגאוי.
וראין אותה כאילו הוא
ברושלמי ובתורה כתיי:
וראין אותה כאילו היא.
כדור ורשמי היבם
ברושלמי ועוד: כדור
היבם.
ודלקו יש בנתיי: ונדלקו
וברושלמי ועוד לא נרטו
מלה זו.

לשון

באגני
 במקורות קדומים נהגה
 היא ינאגני וכן במקבילות.
 יש סבורים כי יש קשר בין
 מלה זו והפסית העתיקה
 kanta — הפירה, בור.

מעויבה
 לגבי שורשה של המלה יש
 סבורים שיקרה לנו תיקון
 וסונו ויש סבורים שהיא
 מועל מיוחד לענין תיקון
 הבנייה וכמה בע"כ מן הַמַּעֲבֵרִים
 (מעום) = אבן לבנין.
 כדור כלל המעויבה היא
 חלק התקרה העליון, שנועד
 לסתום את החללים שבקירי
 האשונים, ולאטום אותה
 מפני האש. כימי התלמוד
 היו עושים את המעויבה
 מקנים דקים וטיט.

החיים

תנור וכירי
 התנור שהיו משתמשים בו
 בבתים היה כרגיל גדול יחסית
 עשוי חרס, מעין כד גדול
 מאד שבו היו משתמשים
 בעיקר כדי לאפות לחם.
 התנור היה נזקק לתנור אבן,
 והוא שבו היתה לפיכך
 גדולה. הכיריים היו גם הן
 עשויות חרס, אלא שהיו כלי
 קטן שבו היו עושים שני
 חורים להניח עליהם את כלי
 הבישול. הכיריים היו כרגיל
 כלי קטן למדי, אך כדי
 להניח עליו שתי קדירות,
 ולא תועבה בתוכו אש
 גדולה.

באגני דארעא מקרו (שקעים של הארץ נקראים) ואינם נחשבים כהפסק בין חלקה לחלקה.

א משנה המדליק בתוך שלו, עד כמה כלומר, איזה מרחק תעבור הדליקה והיא חייב עליה אם הויק לאחריה.

וביותר ממרחק זה — יהיה פטור? **אליעזר בן עזריה אומר:** וראין אותו במקום שהדליק את האש כאילו הוא נמצא באמצע בית כור ואם יש כדי להצית בית כור ויותר משש עד למקום בו הדיקה לאחריה אינו חייב, שלא היה לו להביא בחשבון שחתפוש האש עד כדי כך. **ר' אליעזר אומר:** חייב עד מרחק שש עשרה אמות, כדרך רשות הרבים. **ר' עקיבא אומר:** עד המשים אמה. **ר' שמעון אומר:** נאמר "שלם ישלם המבעיר את הבערה" (שמות כב, ה) ללמדנו: הכל לפי הדליקה.

ב גמרא מתחילה הבינו שר' שמעון סבור שאין נותנים שיעור כלל למרחק בין האש ומקום הנזק, וחייב על כל דליקה. ושואלים: ולית ליה [ואין לזו לר'] שמעון וכי אינו מקבל את הדעה שיש שיעורא [שיעור] מירבי של מרחק לחייב בדליקה, ולפטור אותו במקרה של שיעור גדול יותר, והוא מחייב בכל דליקה שהיא? והתנן (הרי שנינו במשנה): לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גבו גובה ארבע אמות עד החקרה, שאם לא כן יש לחשוש שתאחו האש בתקרה ויגרום נזק לאחריה, וכן אם היה מעמידו בעלייה (קומה עלינה) אין להניחו שם עד שיהא תחתיו תחת התנור מקום מעויבה (טיט וטיח שעל גבי חקרת הקומה התחתונה) כבועי שלשה טפחים, ובכירה (שקטנה מתנור, וגם האש שבה קטנה מאש התנור) דרי כבועי טפה. ואם הויק — משלם מה שהויק. **ר' שמעון אומר:** לא נאמרו שיעורין הללו של החכמים אלא שאם הויק כאשר נהג כדן — פטור מלשלם, מפני שלדעת ר' שמעון יש שיעור מרחק לחיוב דליקה, ואינו חייב על כל דליקה! **אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה:** כך צריך להבין את דברי ר' שמעון שבמשנתו: **הכל לפי גובה הדליקה** שששה מתחילה, שאם היתה דליקה קטנה בתצור אינו חייב עליה אם הלכה למרחק גדול, ואם היתה הדליקה גדולה חייב עליה במרחק גדול. **אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:** הלכה כר' שמעון.

ג משנה המדליק את הגדיש של חטים או שעורים והיו טמונים בו בתוך הגדיש כלים ודלקו נפרשו יחד עם הגדיש, ר' יהודה אומר: משלם אף על מה שבתוכו, והחכמים אומרים: אינו משלם אלא מחיר גדיש של חטים או של שעורין כפי שהיה, ואינו אחראי על הטמון. ועוד מפרש: **עמו** — פטור מתשלומים, כי חל עליו עונש מיתה על שגרם להמית את העבד, וכשעשה אדם מעשה שמתחייב עליו בשני עונשים — חיובו בעונש השני יותר פוטור מהעונש הקל יותר. ובאשר לדין הראשון במשנה, אף החכמים חולקים על ר' יהודה ופוטרים מלשלם על כלים שהיו טמונים בתוך גדיש שבה, יותר פוטור מהעונש הקל יותר.

עיונים
המדליק בתוך שלו כתב הרשב"א שמשנה זו נוסחה כך (כאילו היתה נושא חרש, שאנו עשוי למשנה הקודמת) רק כדי לומר שמשנה הקודמת לא היתה לרעת הכל אלא בעיקר כדעת ר' אליעזר כן אפי' שדייק בגמרא בעבור הקדמם, ואילו באן נמצאת המחלוקת הסודית. ולפי זה יש כאן מקרה של יסחם ואחר כך מחלוקת, שאין הלכה כסבם משנה, אלא כפי שעולה מדיעות החולקים. וכן כתב המאירי שמשנה זו חלוקה על הקודמת, אבל הביא בשם רבותיו כי המשנה הקודמת המצריכה דרי עוסקת דווקא במדליק בשל חבירו, אבל המדליק בשלו — די לו במרחק האמור במשנתו, ואינו צריך דרי. **הכל לפי הדליקה** ומלשון ר' שמעון הבינו מתחילה שכונתו שבכל מקרה חייב בנזקים על הדליקה, שהרי הוא אומר "שלם ישלם" משמע — בכל דליקה הוא משלם, ולכן תוד על הבנה זו הלאה בגמרא.
לא יעמיד אדם רש"י מפרש שבני העיר מעבבים אותו שלא יעשה כן, שמו יגרום לשריפה ותחפוש לבתים אחרים שבעיר. ובתוס' אמרו שהיה מקום לפרש שהכוונה היא שבעל הדירה העלינה (או התחתונה) שהוא שבטו של זה, הוא המעבב. אבל בעין מורים הם לפרושו רש"י.
היה גדי כפות לו וכו' חייב לשלם גם עבור הגדי, לפי שהגדי לא היה יכול להימלט מפני הדליקה, ובאשר לעבד הדירה פטור, שהרי העבד לא היה כפות והיה יכול להציל עצמו. ויש מן הראשונים שפירשו דבר זה כמקרים נפרדים — מקרה של גדי כפות וכן מקרה של עבד אינו כפות, וכנראה בזה בהלכה הוספת שמפרשת את המקרים שאם בהם, ור"ת בספר הישר מסביר כי הלכה זו בניד נאמרה אנו התלכות של טמון באש, שהיא חלק טמון, כי לרעתו עיקר המחלוקת בין ר' יהודה והכנסים אינו במה שמעון דווקא, שהרי אף הכנסים מחייבים במשנה במקרים בהם הונחו הדברים כדרך שבנו אדם להניח, אלא באופן כללי יותר — בשאלה האם יש לחייב אדם על מקי שריפה ברב.

באגני — כמו "באגנות" (שמות כד, *קווי"ש נלנו, אפי' יש לו חלי בית כור לל רוח —

משנה באמצע בית כור — פטור, ובקולחת שדלגה, וכדלוקימנא. אבל נכפפה ווערת הולכת כל עשה — אפילו עד מאה מיל חייב. **הכל לפי הדליקה** — קח סלקא דעתך הכי קאמר: הכל ישלם, כל כמה שהדליק, בין חזקו פן קריו.

גמרא לא יעמיד — גני העיר מעבדין עליו שלא פטור האש בתקרה. מעויבה — טיח של סיד על תקרה. ודומה לו בספר עולא (תממה ג) "ועיזו (אל) ירושלים עד החומה". ובכירה — שפוחה מתנור, ואין מעבדין בתוכה אש גדולה לפי גובה — כשהאש נגושה וגדולה קופלת למרחוק.

משנה אלא גדיש של חטים או גדיש של שעורין — אס חטין חטין, אס שעורין שעורין. היה גדי כפות לו כו' חייב — על הגדי, דנעלי חטין נמי למרבו מ"א הקמה". ומשום דקס ליה דרבה מניה ללא למפטריה, ולטוי חייב מיתה על העבד, דהואיל ולטוי כפות — היה לו לבנות, ופטור עליו מיתה ומתשלומים. אבל היה עבד כפות לו — פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש, דחייב מיתה על העבד, דמכ"י "קסי יקס" (שמות כ) וקס ליה דרבה מניה, ואפילו לא התרו בו, שאינו נהרג — הא קיימא לן (כמוצא לדג) דחייב מיתה שוגגין פטורין, ונגדי לא שני לן בין כפות לשלמי כפות, ואידי דנקט בעבד נקט בגדי, ואיכא דלמני: בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור — דהיה לו לבנות, והיה קלמרי: היה עבד כפות לו או גדי סמוך לו — פטור, ואף על גב דשעי בשליה פרק שי (כ"א), שזרו כממוה, אלס היתה תחלת עליו ונשפר חייב — הכס הוה דהניח על גבי שזר, דלא היה לו לשזר לטויל, אבל הלא — היה לו לבנות.

תוספות

ולית ליה לרבי שמעון שיעורא — קא סלקא דעתך: הכל לפי הויק הדליקה ישלם, אפילו אין ראי לעבור. **לא יעמיד אדם תנור בתוך ביתו כו'** — שיכול לעכב עליו בעל העליה אם הבית של אחד והעלייה של אחר. היה מעמידו בעליה — בעל הבית מעכב. ובקוטרוס פירש לענין בני העיר שמעבכין עליו, וכמו שפירש נחאח, הלכה כר' שמעון.

המדליק את הגדיש של חטים או שעורים והיו טמונים בו בתוך הגדיש כלים ודלקו נפרשו יחד עם הגדיש, ר' יהודה אומר: משלם אף על מה שבתוכו, והחכמים אומרים: אינו משלם אלא מחיר גדיש של חטים או של שעורין כפי שהיה, ואינו אחראי על הטמון. ועוד מפרש: **עמו** — פטור מתשלומים, כי חל עליו עונש מיתה על שגרם להמית את העבד, וכשעשה אדם מעשה שמתחייב עליו בשני עונשים — חיובו בעונש השני יותר פוטור מהעונש הקל יותר. ובאשר לדין הראשון במשנה, אף החכמים חולקים על ר' יהודה ופוטרים מלשלם על כלים שהיו טמונים בתוך גדיש שבה, יותר פוטור מהעונש הקל יותר.

שיאו מצוי. ואמרו במשנה זו שגוי כפות סמוך לגדיש הוא בדרך הדברים המצויים, ומשום כך חייב בתשלומים גם עליו, ואפילו לא ראהו בשעה שהדליק את האש (שהיה עבור כעין טמון, ולא ראה בראיה ועוד בשעמ"ק).

אורה ההלכה

הכל לפי הדליקה הדליק בתוך רשותו — צריך להרחיק עד כדי שלא תחפוש האש לתוך שדה חבירו. ואם שיערו שאין האש יכולה לעבור, אף שעברה החוקה — פטור, וכדבר ר' שמעון, וכפי שפסקו בענין זה האמוראים בגמרא. ובתב הרמ"א בשם הטור שכל זה אם הדליק ברשות עצמו, אבל אם הדליק בתוך שדה חבירו — אין לכך שיעור לפטור. (רמב"ם ספר נזיקין הלכות נזיק ממונ פי"ד ה"ב-ג. ש"ע ח"מ ה"ח, כ-ד.)

לא יעמיד תנור וכו' היו הבית והעליה שייכים לשני אנשים, לא יעמיד בעל הבית תנור בקומה התחתונה אלא אם כן יש ארבע אמות מעל התנור, ולא יעמיד בעל העליה תנור אלא אם כן יש תחתיו מעויבה בת שלושה טפחים, ולא יעמיד כיריים אלא אם כן היתה מעויבה טפח מתחתיה ונעל גבה ארבע אמות. (רמב"ם ספר קנין הלכות שבנים פ"ט ה"א. ש"ע שם ק"ה, א.)

ואם הויק גם מי שהדליק תנור וכיריים שלו כשיעור, אם נגרם נזק מתחתו — חייב לשלם. שכתם משנה ולא כדבר ר' שמעון, ואף שלעין דליקה במשנתו פוסקים כר' שמעון, יש להבחין בין אירוע חד פעמי ולא צמיו, לבין אירוע מצב דיעו של יסכן (ד"ק). רמב"ם שם. ש"ע שם.)

היה גדי כפות לו וכו' המדליק בתוך שדה חבירו ויצאה האש ונאכל הגדיש, והיה שם גדי כפות או שדיה עבד סמוך ועברו עם הגדיש — חייב, אבל אם היה שם עבד כפות וגדי סמוך לו — פטור. (רמב"ם ספר נזיקין פ"ה ה"א.)